

ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับเรื่องทิวทัศน์

ข้อมูลพื้นฐานในการศึกษาวิจัยครั้งนี้มีดังนี้

1. ความรู้สึกของเส้น
2. การเคลื่อนไหวของภาพลวงตา

1. ความรู้สึกของเส้น

เส้นมีอยู่ทุกส่วนในโลก จากเส้นขอบฟ้าไปจนถึงเส้นละเอียดอ่อนของใบไม้ ก้างปลา ไยแมงมุม กล้ามเนื้อร่างกายของมนุษย์ สัตว์ ดึกอาคาร ฯลฯ เส้นเหล่านี้แสดงถึงอารมณ์ ในการสร้างสรรค์งานศิลปะนั้นรูปแบบต่างๆ เกิดขึ้นจากการเขียนเส้นเป็นองค์ประกอบพื้นฐานก่อน เส้นเป็นผลของการแสดงความคิดของคน เส้นแสดงความหมาย มีขอบเขตของรูปทรงที่เกิดขึ้น ลักษณะของเส้นจะให้ความรู้ดีกว่ามีชีวิต แม้จะเป็นรูปแบบที่ธรรมดาก็สามารถบรรลุถึงความงามได้มากกว่าเส้นที่เขียนอย่างระมัดระวังหรือขาดความมั่นใจ

ศิลปินที่มีเทคนิคในการเขียนลายเส้นอย่างชำนาญนั้นสามารถสร้างความรู้สึกและอารมณ์ในภาพได้เป็นอย่างดี เนื่องจากเส้นแต่ละชนิดมีคุณลักษณะต่างๆ กัน เช่น เล็ก ใหญ่ หนา บาง คมชัด พริ้วไหว แข็งกระด้าง อ่อนหวาน จึงสามารถให้ความรู้สึกต่างๆ เช่น กว้างขวาง มั่งคั่ง อิศระ เครื่องขรีม กล้าหาญ เรียบสงบ ละเอียดอ่อน แข็งกระด้าง และความรู้สึกอื่นๆ อีกมากมาย รวมทั้งมีอิทธิพลต่อภาพที่ปรากฏออกมาอย่างยิ่ง จึงจำเป็นต้องศึกษาเพื่อเลือกใช้เส้นและเทคนิคต่างๆ ให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ในการเขียนภาพแต่ละครั้ง เส้นเป็นส่วนประกอบสำคัญอย่างหนึ่งของงานจิตรกรรมได้เช่นกัน

จิตรกรรมเป็นเรื่องของสีซึ่งมีผลแตกต่างไปจากวาดเส้น แม้จะมีการใช้เส้นไม่มากและมีองค์ประกอบที่จำกัด แต่ลายเส้นก็ยังคงมีความสำคัญต่องานจิตรกรรมอยู่

เมื่อศิลปินต้องการใช้เส้นแสดงโครงร่างของรูปทรง ลักษณะเด่นของจิตรกรรมลายเส้น อยู่ที่ความชัดเจนของภาพ การเน้นเส้นขอบ ซึ่งทำให้รูปทรงแยกออกจากกัน แสดงให้เห็นภาพที่ชัดเจนและมีลักษณะที่ชี้เฉพาะ แม้ในจิตรกรรมนามธรรมซึ่งรูปทรงต่างๆ ตัดทอนให้ง่าย และไม่มีรายละเอียด เรื่องของลายเส้นในงานจิตรกรรมที่น่าสนใจอีก อย่างหนึ่งคือ ศิลปินบางคนใช้เทคนิคลายเส้นในการเล่นสี การระบายสีบนพื้นระนาบ ด้วยการเขียนเส้นซ้ำด้วยแปรงหรือพู่กัน ซึ่งทำให้สีไม่เรียบ วิธีนี้จะทำให้เกิดความ เคลื่อนไหวในภาพได้มากกว่าระบายสีแบบเรียบๆ

การนำเสนอภาพเขียนในงานวิจัยชุดนี้ ได้ใช้วิธีการสื่อความหมายในการสร้าง อารมณ์ความรู้สึกด้วยเส้นเป็นพื้นฐานดังกล่าวไปแล้วข้างต้น ด้วยเหตุผลที่ผู้วิจัยสนใจ ในลีลาความเป็นเอกลักษณ์ของภาพเขียนลายไทยเป็นพื้นฐานอยู่ก่อน จึงได้ศึกษา ความเคลื่อนไหวอย่างนุ่มนวลของศิลปะลายไทยประกอบในการเขียนภาพครั้งนี้

2. การเคลื่อนไหวของภาพลวงตา

การสร้างภาพเคลื่อนไหวในภาพทำได้หลายเทคนิค เทคนิคที่นำมาใช้ในการ สร้างสรรค์ชุดนี้ มี 4 เทคนิค ได้แก่

ก. ภาพในความทรงจำ (Memory Images) การเคลื่อนไหวที่แสดงใน งานศิลปะเกิดจากภาพในความทรงจำ คนเราจึงนึกถึงภาพร่างกายที่ไม่อยู่คงที่และรู้ว่าการเปลี่ยนแปลงกำลังจะเกิดขึ้น ความเคลื่อนไหวจะทำให้เกิดความรู้สึกรุนแรงขึ้นได้ ด้วยการตัดกันขององค์ประกอบ เพราะความจำของคนเราจำได้ว่าบางสิ่งเคลื่อนไหว ได้ เช่น ฉากหลังของภาพเป็นตึกที่ใหญ่โตมั่นคง ซึ่งไม่มีการเคลื่อนไหวเลย และ ภาพฉากหน้าซึ่งเป็นจุดเด่นเป็นภาพคนกลุ่มหนึ่งกำลังแสดงอาการต่างๆ ที่ไม่เหมือนกัน เลย จากประสบการณ์รู้ว่าคนเคลื่อนไหวได้แต่ตัวตึกเคลื่อนไหวไม่ได้ดังกล่าว ตัวตึกจึง เป็นส่วนช่วยเน้นให้เกิดความเคลื่อนไหวที่รุนแรงและชัดเจนมากขึ้น

แม้แต่งานแบบไม่สื่อความหมาย (Nonobjective Pattern) ก็สามารถจะแสดงการเคลื่อนไหวได้ และจากความทรงจำ เรารู้ว่าเส้นในแนวนอนเป็นเส้นที่ไม่มี การเคลื่อนไหวเหมือนร่างกายเวลานอนราบ ด้วยเหตุผลที่คล้ายกันทำให้รู้ว่าเส้นทะแยงมุม เป็นเส้นที่แสดงการเคลื่อนไหว เหมือนร่างกายที่เอนไปมาเวลาเล่นกีฬา

ข. การซ้ำรูป (Figure Repeated) หลายศตวรรษมาแล้วที่ศิลปินได้คิดวิธีต่าง ๆ เพื่อที่จะแสดงการเคลื่อนไหวของภาพลวงตาในงานศิลปะ วิธีเก่าแก่วิธีหนึ่งคือ การซ้ำรูป เช่นศิลปะอินเดีย มีรูปพระกฤษณะปรากฏซ้ำแล้วซ้ำอีกในตำแหน่งภาพ และสถานการณ์แตกต่างกัน และวิธีนี้ก็ใช้กันอย่างกว้างขวางมากในงานศิลปะตะวันตก ยุคกลาง เช่นเดียวกับอารยธรรมตะวันออกและเป็นที่น่าสนใจว่าเทคนิคอันเก่าแก่นี้ยังเป็นที่ยอมรับใช้มาจนทุกวันนี้ เมื่อไรที่มีภาพมาปรากฏซ้ำๆ ก็จะมีความรู้สึกเคลื่อนไหวเกิดขึ้น ในศิลปะตะวันตกมักแสดงรูปซ้ำๆ เพื่อแสดงว่าเป็นคนเดียวกันด้วยสีหรือ เครื่องแต่งกายที่เหมือนกัน

ในการสร้างสรรค์งานวิจัยชุดนี้ได้นำวิธีการนี้มาใช้โดยการซ้ำรูปที่ไม่เหมือนกัน ที่เดียวกันแต่จะมีลักษณะคล้ายๆ กันของสัตว์ 2 ตัวในภาพเดียวกัน เพื่อให้เห็นว่าเป็น สัตว์ชนิดเดียวกัน แต่คนละตัว ทำให้เกิดความรู้สึกถึงความ เป็นเอกภาพของรูปทรง มากกว่าแสดงออกว่ารูปสัตว์ตัวเดิมอยู่คนละฉากกันเหมือนคำอธิบายข้างต้น ทั้งนี้การ ซ้ำรูปแบบที่คิดขึ้นในงานวิจัยก็ทำให้ภาพเกิดความเคลื่อนไหวได้เช่นกัน

ค. ภาพซ้อน (Multiple Image) อีกวิธีหนึ่งที่แสดงให้เห็นการเคลื่อนไหว เรียกว่า "ภาพซ้อน" ความเข้าใจง่ายๆ เกี่ยวกับวิธีนี้ เช่น เมื่อเราเห็นภาพเขียนคน ภาพหนึ่ง แสดงภาพคนในลำดับท่าต่างๆ ซ้อนกัน การเปลี่ยนทีละเล็กทีละน้อย ในแต่ละท่าทางตามลำดับแสดงให้เห็นว่ามีการเคลื่อนไหวเกิดขึ้น

ภาพในลักษณะนี้มักแสดงออกในงานศิลปะแบบอนาคตนิยม (Futurism) ใน ตอนต้นศตวรรษที่ 20 ศิลปินพยายามที่จะสรรหาวิธีอธิบายคุณลักษณะที่มีพลังความ เคลื่อนไหวของโลกรอบตัว

ง. การเคลื่อนสายตา (Optical Movement) การเคลื่อนสายตาเป็นวิธีหนึ่งที่ทำให้เกิดการเคลื่อนไหวของภาพลวงตา การเคลื่อนไหวของสายตาทำให้รู้สึกถึงคุณสมบัติของพลังที่มีในแต่ละภาพ หากมีการจัดวางรูปทรงทุกรูปในภาพให้มีความเคลื่อนไหว ก็จะทำให้ภาพมีพลังมากขึ้น เช่นร่างกายที่บิดโค้งและท่าทางที่ดูร้าย ยิ่งมีการบิดพริ้วของเส้นรูปทรงมากเท่าใดก็ยิ่งทำให้ผู้ดูมองภาพอย่างรวดเร็ว และรู้สึกถึงท่าทีของศิลปินในขณะที่เขียนภาพอีกด้วย นอกจากนี้การจัดวางรูปที่มีความต่อเนื่องกันอย่างเป็นจังหวะ รูปร่างและลวดลายต่างๆ ในภาพที่โค้งกลับไปกลับมาทำให้สายตาตามองตามไปทั่วทั้งภาพได้เป็นอย่างดี

งานจิตรกรรมลายเส้นในงานวิจัยชุดนี้จะนำเอาเทคนิคการสร้างภาพเคลื่อนไหวลวงตาบนพื้นระนาบทั้ง 4 เทคนิคนี้มาสร้างสรรค์ด้วยแรงบันดาลใจและความเป็นอิสระเฉพาะตัวของผู้วิจัย แต่ละภาพอาศัยเทคนิคเหล่านี้เป็นพื้นฐานเพื่อสร้างภาพเคลื่อนไหวลวงตาทั้งรูปธรรม (ตามตาเห็น) และการเคลื่อนไหวลวงตานามธรรม (ตามใจเห็น)